

Ljubodrag Duci Simonović
E-mail.comrade@orion.rs

ZEITGEIST FAŠIZAM

Zeitgeist pokret („*The Zeitgeist Movement*“) jedan je od najagresivnijih mondijalističkih pokreta u savremenom svetu. On se prividno zasniva na kritici kapitalizma i nastojanju da se stvori novi svet. U suštini, to je sajentološka sekta koja se zasniva na kvazi-religioznom mitu o svemoći nauke i tehnike koji je jedan od najpogubnijih mitova koji su stvorili ideolozi kapitalizma. Kritika kapitalizma lišena je humanističke, a to znači istorijske, društvene i vizionarske dimenzije. *Zeitgeist* se ne zalaže za novi istorijski početak, već odbacuje istoriju i obračunava se s čovekom kao istorijskim bićem. On ne pravi razliku između istorije i prošlosti i svodi prošlost na izvor zla sa kojim se treba obračunati. *Zeitgeist* ukida dijalektiku istorije i dijalektički um koji pruža mogućnost čoveku da izađe iz mraka prošlosti na svetlost istorije. Ukidanjem istoričnosti ljudskog društva ukida se kulturno i slobodarsko nasleđe čovečanstva bez koga nema mogućnosti za humanističku samorefleksiju, a to znači ni puta u budućnost. Čovek bez istorijske samosvesti je obezglavljeni čovek; ljudi bez istorije su ljudi bez budućnosti. Istovremeno, bez istoričnosti društva nema ni istoričnosti prirode, što znači da bez dijalektičkog razvoja društva nema ni dijalektičkog razvoja prirode.

Zeitgeistov projekat budućnosti je *par excellence* politički projekat. On je zasnovan na tome, da je kapitalizam otuđio od ljudi nauku i tehniku i da je njihova moć postala svojina naučne i tehnokratske „elite“ koja upravlja sudbinom ljudi i „projektuje“ budućnost. Umesto da je stvaralac svog sveta, čovek je postao oruđe tehnokratske „elite“ za realizovanje ideje budućnosti koja je proizvod dehumanizovane tehnokratske mašte. „Pravljenje planova“ budućnosti zamenjuje kritičku analizu kapitalizma i političku borbu potlačenih radnih slojeva. Budućnost nije proizvod svesnog angažovanja građana kao političkih bića koja su u stanju da stvore humani svet, već je proizvod političkog jednonumlja koje je zaodeno velom „nauke“ koja dobija „objektivnu“ i na taj način nadljudsku dimenziju. *Zeitgeist* projekat budućnosti pretpostavlja postojanje političkog centra moći koji određuje i usmerava društveni razvoj, što podrazumeva i određivanje vrednosnog horizonta koji se ne može dovesti u pitanje. Autoritarno ustrojstvo *Zeitgeista* simboličan je izraz nedodirljivosti i nepromenljivosti osnovnih principa na kojima se temelji plan budućnosti. *Zeitgeist* ukida mogućnost stvaranja alternativnih svetova i u tom smislu mogućnost da budućnost bude rezultat slobodnog izbora i stvaralačke prakse

čoveka. Projektovanje budućnosti svodi se na njeno zadavanje. *Zeitgeist* ukida čoveka kao stvaralačko biće koje je u stanju da stvori svoj svet i svodi ga na oruđe sa kojim „elita“ naučnika, na čelu sa savremenim „Mesijom“ (Jacque Fresco), „stvara budućnost“ u kome će veštački čovek živeti u veštačkom (denaturalizovanom i dehumanizovanom) svetu. U tom „projektu“ ljudi su svedeni na armiju atomizovanih idiota koji treba da slede „viziju“ i sprovode direktive „Vođe“. Radi se o tipičnom sektaškom pokretu koji se zasniva na kultu ličnosti: „Vođa“ je eskuzivni i neprikosnoveni vlasnik „istine“. *Zeitgeist* projekcija budućnosti je oblik u kome se pojavljuje na kapitalistički način degenerisana vizionarska svest koja se zasniva na istom principu na kome se zasnivaju kako religije, tako i holivudska filmska industrija: izmišljanje iluzornih svetova zamenjuje političku borbu potlačenih za humani svet. *Zeitgeist* je jedan od načina na koji kapitalizam degeneriše nastojanje čoveka da stvori svoj svet rukovodeći se humanističkom vizionarskom maštom. Umesto humanističke vizije budućnosti, nudi se tehnokratski zasnovana vizija koja svodi svet na naučno zasnovani i tehnički usavršeni koncentracioni logor. To je, zapravo, veštački svet koji se zasniva na tehničkim izumima, tehnokratskom umu i tehnokratskoj praksi. Na kapitalistički način degenerisanog čoveka treba zatvoriti u svet koji je postao tehnički kavez iz koga nema izlaza.

Ideolozi *Zeitgeista* odbacuju ono što je najvažnije u nasleđu francuskih prosvetitelja i nemačke klasične filozofije: ideju poumljenja sveta od strane čoveka kao emancipovanog umnog bića. *Zeitgeist* sledi jednu od osnovnih intencija na kapitalistički način degenerisane nauke: da se obračuna s metafizikom, filozofijom, s poetičkim bićem čoveka, s duhom, vrednosnim rasuđivanjem, erotskim, kao i s kritičkim i vizionarskim umom. *Zeitgeist* je oblik u kome se pojavljuje na kapitalistički način degenerisani um. On ne pravi razliku između inteligencije i uma i svodi um na instrumentalizovani *ratio* koji je oslobođen "vrednosnih predrasuda" i težnje za istinom. Umesto dijalektičkog i na toj osnovi vizionarskog uma, nameće se redukcionistički sajentistički um koji ima mehaničku prirodu. Istovremeno, *Zeitgeist* se zasniva na tehnokratskom misticizmu koji ima instrumentalni karakter. Mistika nije izraz misterije života koja se zasniva na strahu od prirodnih sila, već je sredstvo za mistifikovanje vladajuće moći koja se zasniva na savladanim silama prirode. Osnovna uloga *Zeitgeista* je da "posreduje" između sveta i čoveka tako, da putem tehnokratske mitologije uništi umni odnos čoveka prema svetu i kritičko-vizionarsku svest. Mistifikacija postojećeg sveta i uništavanje uma su dve strane *Zeitgeist* doktrine. *Zeitgeist* ideologija je jedan od oblika u kome se pojavljuje destruktivni kapitalistički iracionalizam. Ona nagoveštava konačnu smrt *homo sapiensa*.

Zeitgeist ne polazi od postojećeg sveta kao pozitivnog, već kao negativnog osnova u odnosu prema kome razvija svoju ideju budućnosti polazeći od idealizovanog tehničkog sveta.

Problem je u tome, što postojeći svet sadrži i kulturu, kritičku svest, političke pokrete koji teže novom svetu, kao i emancipatorske tekovine koje pružaju mogućnost za iskorak iz njega. Na udaru *Zeitgeista* je pre svega emancipatorsko nasleđe prosvetiteljstva, ideje-vodilje Francuske građanske revolucije, kao i demokratska prava i institucije koje su uspostavljene u najrazvijenijim kapitalističkim zemljama u XIX i XX veku. *Zeitgeistov* univerzalni metodološki princip glasi: osakatiti emancipatorske mogućnosti progresa i iskoristiti ih za obračun sa slobodarskom borbom ljudi. "Predviđanje" budućnosti postaje njeno "stvaranje" uništavanjem emancipatorskog nasleđa čovečanstva koje otvara mogućnost za iskorak iz tehničkog sveta. *Zeitgeist* nudi „budućnost“ koja se nalazi u sferi kapitalistički proizvedenog vremena i prostora koji imaju mehaničku prirodu. Nastojanje da se postigne jedinstvo tehnokratskog uma s realnošću svodi se na podređivanje ljudi totalitarnoj volji vladajuće tehnokratske „elite“. *Zeitgeistova* gnoseologija ne oslanja se na autoritet nauke, već na autoritet vladajuće moći koja se služi naukom kao ekskluzivnim političkim oruđem za obračun s emancipatorskim potencijalima građanskog društva. Naučno zasnovani "objektivizam" postaje maska za politički (klasni) voluntarizam koji je izražen u maksimi *auctoritas, non veritas facit legem*. "Istina" postaje proizvod instrumentalizovanog uma i lišena je slobodarske, moralne i estetske dimenzije. U tom kontekstu, sociologija je svedena na Kontovu (Auguste Comte) "socijalnu fiziku" ("*physique sociale*"), a ova na politiku kao dehumanizovanu tehniku vladanja. U konačnom, *Zeitgeist* nastoji da svaki segment života stavi pod kontrolu vladajuće (samo)volje i da ukine sve one sfere koje mogu da je ograniče.

U Platonovoj ideji države filozofi, kao najumniji ljudi, su ti koji vladaju. Isto je sa hrišćanskom tradicijom, sa francuskim prosvetiteljima i nemačkom klasičnom filozofijom. Umni ljudi treba da vladaju jer je um taj koji vodi čoveka istini. *Zeitgeist* odbacuje ideju istine koja se zasniva na vrednosnim (humanističkim) kriterijumima i stvara mit o „objektivnoj“ naučnoj istini koja je lišena vrednosnog rasuđivanja. Istina se ne nalazi u čoveku, već je zadata sajentističkom matricom stvaranja sveta i ima tehnokratski karakter. Do istine se ne dolazi umovanjem koje se zasniva na sučeljavanju stavova, već putem neprikosnovenog pozitivističkog naučnog uma koji odbacuje raspravu. Sva pitanja i odgovori nalaze se u centralnom kompjuteru koji je i bukvalno „mozak“ čovečanstva koga programira i opskrbljuje informacijama samoproklamovana tehnokratska „elita“. „Socijalni inženjeri“, na čelu sa „Vođom“, su ti koji rukovodeći se „naučnim umom“ određuju šta je bitno i šta treba ljudima. Radi se o ogoljenom tehnokratskom voluntarizmu: svetom vladaju vladari iz senke koji se kriju iza kompjutera i koji ne snose bilo kakvu odgovornost za svoje projekte. Budući da se rad kompjutera zasniva na naučnoj egzaktnosti, on može da „razume“ samo one informacije koje imaju kvantitativnu dimenziju, a

ne i one „informacije“ koji imaju emotivnu, erotsku, moralnu, filozofsku, umetničku, duhovnu, ili poetsku prirodu. Da bi čovek mogao da se obrati kompjuteru on prethodno mora da se liši ljudskosti. *Zeitgeist* sistem obrazovanja ne teži da stvori umne ljude, već tehničku inteligenciju, što znači ne one koji će težiti istini, već one koji će težiti „rešavanju problema“ u okviru postojećeg sveta koji ne sme biti doveden u pitanje. On treba da iznedri „najinteligentnije“ koji će biti u stanju da manipulišu tehnikom i vladaju ljudima, a ne one koji će imati kritički um i koji će težiti novim svetovima. *Zeitgeist* sistem obrazovanja zasniva se na „naučnoj istini“ da nema istorije, a samim tim ni budućnosti. Otuda je njegov najvažniji zadatak da spreči da se razvije dijalektički um i time slobodarska i vizionarska svest ljudi. Po Šileru (Friedrich Schiller), „vaspitanje putem umetnosti je vaspitanje za umetnost“. *Zeitgeist* obrazovanje je način sakaćenja ljudi kao umetničkih bića i njihovo vaspitanje za svet koji se zasniva na tehnokratskoj funkcionalnosti i efikasnosti.

Uprkos tome što odbacuje istoriju, *Zeitgeist* se zasniva na idejama koje imaju istorijsku prirodu. Ona je utemeljena u filozofiji Francisa Bekona (Francis Bacon), pretečom moderne nauke i pozitivizma; u „socijalnoj fizici“ Ogista Konta (Auguste Comte), tvorcem sociologije; u političkoj filozofiji Frederika Le Plea (Frédéric le Play); kao i u maksimi Hipolita Tena (Hippolyte Taine): „*Taisons-nous, obeissons, vivons dans la science!*“ („Umuknimo, pokorimo se, živimo u nauci!“) - koja bi mogla biti proglašena za „kategorički imperativ“ *Zeitgeist* pokreta. Ukoliko *Zeitgeist* doktrinu uporedimo sa Bekonovom filozofijom, videćemo da im je zajedničko to što odbacuju duhovni autoritet kao kriterijum za određivanje ispravnosti mišljenja i delanja. Po Bekonu, cilj nauke nije stvaranje duhovnog, već materijalnog bogatstva. Ne duhovnost, već je tehnika, kao sposobnost ovladavanja prirodom radi njenog iskorišćavanja, najautentičniji izraz ljudskih moći i osnov "poboljšanja čovečanstva". Umesto težnje ka istini i razvoju umnosti, dominira težnja ka sticanju znanja koje omogućava razvoj produktivističkih (tehničkih) moći čoveka radi njegovog ovladavanja prirodom. Već se kod Bekona susrećemo sa idejom o "svetskoj civilizaciji", kao i sa idejom da se upotrebom nauke omogući čoveku da "koristi svoje pravo na prirodu". Bekonova "nova nauka" (*New Science*) ne služi samo zato da uveća znanje čoveka o prirodi, već i da pruži mogućnost čoveku da ovlada njome i na taj način stvori bolji život. Bekon teži "velikoj obnovi" (*Great Instauration*) pri čemu se tehnika svodi na modernizovanu magiju putem koje se ono što je "u prirodi stvari" koristi za razvoj ljudskih moći. Tumačeći Bekona, Mihailo Marković, jedan od najvažnijih predstavnika jugoslovenske *praxis* filozofije, ukazuje na Bekonov odnos prema prirodi: "Put ka saznanju je najpre oslobođenje duha od svih predrasuda i fiksiranih predubeđenja (Bekon ih zove *idolima*), a zatim ponizno posmatranje prirode, uvek sa dubokim poštovanjem za ono što ona ima da nas nauči. "Prirodu možemo zavoleti samo ako je

prethodno slušamo". (...) Prirodu treba otkrivati induktivnim zapažanjem. Čovek treba da postane njen "sluga i tumač", ali samo zato da bi na kraju zavladao prirodom radi svojih sopstvenih svrha." Otuda "ljudi treba da prestanu da se bore jedni sa drugima i treba da svoje sjedinjene napore okrenu ka zajedničkom neprijatelju - nepokorenoj prirodi". Da bi se shvatila prava priroda Bekonove misli, treba imati u vidu vreme u kome je nastala - u kome je došlo do razvoja delatno-menjalačkih moći čoveka koje mu pružaju mogućnost da se oslobodi religiozne dogmatike i prirodnog determinizma. U savremenom svetu, tehnika nije izraz razvoja ljudskih moći i mogućnost oslobađanja čoveka od prirodnog determinizma, već je sredstvo za uništavanje prirode i čoveka. Umesto da je slobodarska, tehnika je postala tlačiteljska i destruktivna moć. Na tome se zasniva *Zeitgeist* projekat budućnosti. *Zeitgeist* ne nastoji da iskoristi tehniku da bi omogućio razvoj ljudskih moći, nego da bi omogućio uspostavljanje totalne vlasti nad ljudima. *Zeitgeist* obračun s kapitalizmom je, zapravo, obračun s čovekom kao slobodarskim bićem i prirodom kao životvornom celinom.

Kod Bekona nauka nema društveno-kritičku i humanističko-vizionarsku, već praktično-produktivističku dimenziju. Ona nije sredstvo za oslobađanje čoveka klasnog poretka i za stvaranje humanističke vizije budućnosti koja će se zasnivati na razvoju međuljudskih odnosa, stvaralačkog bića čoveka i oplemenjivanju prirode, već je svedena na sredstvo za ovladavanje prirodom radi zadovoljavanja materijalnih potreba čoveka, čemu je podređena i društvena praksa. U "*Novum Organum*"-u Bekon se zalaže za upoznavanje sa uzrocima pojava i događaja da bi se moglo adekvatno delovati i uvećati moć čoveka nad prirodom. Taj princip će postati jedno od osnovnih političkih načela Kontove "socijalne fizike". Nauka postaje sredstvo za proučavanje društvene realnosti da bi moglo da se pravovremeno i efikasno deluje radi očuvanja vladajućeg poretka. To je pravi smisao maksime *savoir pour prévoir, prévoir pour agir* ("znati da bi se predvidelo, predvideti da bi se delovalo") koja je osnovni orijentir naučnicima, koji su svedeni na "socijalne inženjere", u njihovom odnosu prema društvu i budućnosti. *Pretvaranje nauke od sredstva za ovladavanje prirodom u sredstvo za ovladavanje ljudima* predstavlja suštinu Kontove "socijalne fizike" i vrhovni politički princip *Zeitgeista*: saznavno-produktivistička moć čoveka postaje moć manipulacije ljudima - koja je koncentrisana u rukama tehnokratske „elite“. Nauka i tehnika, kao način ovladavanja prirodnim zakonima, postaju sredstvo tehnokratije za obračun s emancipatorskim nasleđem čovečanstva i ljudskim moćima, i za podređivanje društva zakonima koji vladaju u tehničkom svetu.

Uprkos tome što lišava nauku mogućnosti da bude kritička teorija društva, Bekon u nauci vidi način razvoja ljudskih snaga u odnosu prema vladajućem (aristokratskom) poretku čija je vlast utemeljena u (religioznoj) dogmi koja onemogućava razvoj stvaralačko-produktivističkih

moći čoveka. Na taj način nauka koja se zasniva na činjenicama i induktivnom načinu mišljenja postaje sredstvo sa kojim se ruše predrasude koje onemogućavaju povećanje izvesnosti ljudskog opstanka i iskorak iz postojećeg sveta. Bekonov naučni um pojavljuje se kao mogućnost buđenja stvaralačkih moći čoveka koje su u stanju da prevaziđu postojeći svet. Bekon teži stvaranju novog sveta kome odgovara "nova filozofija" koju on vidi kao "aktivnu nauku" (*Active Science*). Njen "istinski i zakonit cilj nije drugo nego obogatiti ljudski život novim otkrićima i moćima" (Marković). U ovom kontekstu, posebnu dimenziju dobija Bekonova vizija budućnosti koju je on dao u svom delu „*Nova Atlantida*“ („*New Atlantis*“). Zamišljeno ostrvo „*Bensalem*“ („*Land of Peace*“/„*Zemlja mira*“), koje je Bekonova projekcija budućeg sveta, je „slobodno od svake prljavštine ili gnusobe“ („*free from all pollution or foulness*“) i kao takvo je „devica sveta“ („*the virgin of the world*“).

I *Zeitgeist* polazi od toga da tehnika može da bude od koristi ljudima i da može da poveća izvesnost njihovog opstanka. Međutim, danas se ne radi samo o odbacivanju dogmi i predrasuda, već i emancipatorskog nasleđa modernog društva, kao i humane budućnosti koja na njenom osnovu može da bude stvorena. *Zeitgeist* nastoji da iskoristi tehniku da u potpunosti podredi čoveka tehničkom svetu i tehnokratskoj "eliti" koja vlada tim svetom. Na taj način, tehnika postaje sredstvo za uništavanje emancipatorskog nasleđa i emancipatorskih potencijala čovečanstva. *Zeitgeist* se obračunava s umom polazeći od toga da je poziv na um po pravilu bio i poziv na oslobađanje čoveka stega postojećeg i na stvaranje sveta koji odgovara idealima ljudskosti. Uprkos svom pozitivističkom karakteru, Bekonova nauka otvara mogućnost za razvoj emancipatorskih potencijala čovečanstva. Jezdeći na valu destruktivne tehničke civilizacije koju je stvorio kapitalizam, *Zeitgeistov* projekat budućnosti ne podrazumeva samo uništenje emancipatorskih potencijala čovečanstva, već i uništenje čoveka kao prirodnog bića i prirode kao životvorne celine. Ovo je, ujedno, odgovor na pitanje da li *Zeitgeist* projekat budućnosti pruža mogućnost da se spreči uništenje života na Zemlji i povećava verovatnoću opstanka čovečanstva? *Zeitgeist* pruža mogućnost za obezbeđenje opstanka prirode i čovečanstva tako što uništava prirodnost prirode i čovečnost čoveka. On sledi osnovnu tendenciju u razvoju kapitalizma: uništava prirodu i čoveka tako što stvara "novi svet" – tehničku civilizaciju i "prirodu" i "čoveka" koji odgovaraju tom svetu.

Zeitgeist ne koristi induktivni metod, kao što to čini Bekon, već polazi od zadatog političkog cilja i u tom kontekstu vrši odabir činjenica, daje im takvo tumačenje i dolazi do takvih zaključaka koji treba da omoguće njegovo ostvarenje. Pri tome, *Zeitgeist* se ne služi metodima koji pružaju mogućnost empirijske provere i racionalnog dokazivanja, već izlaže svoje stavove u obliku svojevrsnih propovedi sa kojima pokušava da prodre u podsvest ljudi i "iz dubine duše" ih

pridobije za svoje ciljeve. "Vođa" se ne obraća javnosti kao naučnik, već kao "Mesija" koji treba da realizuje "svetu misiju": da dovede čovečanstvo u tehnički proizvedenu "svetu zemlju". *Zeitgeist* ne teži stvaranju umnih ljudi koji su u stanju da samostalno donose sudove, već sekte odanih sledbenika koji bespogovorno izvršavaju ono što se od njih traži. *Zeitgeist* odbacuje žudnju za istinom, dijalog, kritiku... On ne teži stvaranju "nove umnosti", već novog bezumlja, tačnije dehumanizovani i instrumentalizovani *ratio* postaje sredstvo vladajuće "elite" za stvaranje neumnog sveta. *Zeitgeist* se obračunava s čovekom kao samosvesnim bićem i ukida svesni odnos čoveka prema svetu. Budući da je čovek fatalno podređen "objektivnoj" nauci, emancipovana samosvest, poput moralne svesti, postaje balast koja ometa čoveka da se usredredi na pospešivanje progresa. Ne razvoj kritičke i vizionarske, već stvaranje slepe sektaške svesti osnovni je smisao *Zeitgeist* dogmatike: fanatizam i idiotizam su krajnji rezultati *Zeitgeist* "prosvetljenja".

U *Zeitgeist* doktrini postoji sukob između progresa koji se zasniva na razvoju nauke i nastojanja da se uspostavi tehnokratski zasnovani društveni red odbacivanjem emancipatorskih mogućnosti nauke. Jer, razvoj nauke znači razvoj ljudskih moći koje traže nove prostore. Upravo nauka mora da dovodi u pitanje postojeće stanje stvari da bi mogla da dođe do novih odgovora, što znači da nema progresa bez sumnje u postojeće i nastojanja da se stvori (otkrije) *novum*. Pored toga, rezultati naučnog uma nemaju granice i predstavljaju baštinu čovečanstva. Sukob između nastojanja da se nauka svede na političko sredstvo za zaustavljanje društvenog razvoja i njenih emancipatorskih potencijala, pojavljuje se kao sukob između tehničkog i humanističkog uma. Čovek se danas sve dramatičnije sučeljava sa na kapitalistički način degenerisanom naukom i tehnikom. Umesto da su sredstvo za oslobađanje čoveka zavisnosti od prirode i za njeno oplemenjivanje, one su postale sredstvo za uništavanje prirode i čoveka. Nauka nema „objektivnu“ dimenziju i ne može sama po sebi da bude vladajuća moć. Samo u kontekstu humanističkog političkog pokreta koji se zasniva na slobodarskom i kulturnom nasleđu čovečanstva, a to znači koji se rukovodi humanističkom vizijom sveta, emancipatorske mogućnosti nauke i tehnike mogu da budu realizovane.

Kod *Zeitgeista* dominira instrumentalizovana naučna svest sa kojom se nastoji ukloniti emancipatorski rezultati i potencijali modernog (naučnog i filozofskog) uma. *Zeitgeist* sledi izvornu intenciju pozitivne filozofije i nastoji da izvrši političko instrumentalizovanje uma. Pretvaranje filozofije u pozitivističku disciplinu putem nauke pretpostavlja pretvaranje nauke u tehničko sredstvo dehumanizovane i represivne politike. Ukidanje filozofije naukom moguće je tek pošto se nauci ukine njena stvaralačka i progresivna priroda i ona dobije manipulativni (tehničko-izvršilački) karakter kao instrument vladajuće klase za planiranje "budućnosti" i

sprovedenje "prograsa". Nauka postaje sredstvo za čišćenje filozofije od svega što pruža mogućnost za kritički odnos prema postojećem svetu s aspekta emancipatorskih mogućnosti koje su stvorene u građanskom društvu, i s aspekta ideje budućnosti koja teži stvaranju novog sveta. Istovremeno, *Zeitgeist* "prevazilazi" filozofiju naukom, koja je postala tehnokratska religija, tako što joj oduzima umnost i kritičnost, što znači tako što je lišava njene biti i na taj način joj oduzima razlog postojanja. "Objektivna" nauka pretstavlja kraj filozofije.

Ukidajući vrednosno rasuđivanje, *Zeitgeist* ukida razliku između politike i tehnike. Tačnije, politika postaje tehnika vladanja "masama" koja je lišena humanističkog sadržaja i koja se rukovodi interesima vladajuće klase i logikom tehnokratske efikasnosti. To nije antička veština (*techne*) vladanja koja podrazumeva vrlinu (*arete*), što znači normativni (religiozni) okvir koji je kriterijum za ocenu ispravnog delanja. Kod *Zeitgeista* nema ispravnog delanja, tačnije, samo ono delanje je ispravno koje se rukovodi principom tehnokratske efikasnosti. Politika kao dehumanizovana tehnika vladanja postaje oblik u kome se realizuje pozitivna nauka. Osnovni interes nove klase ne sastoji se u ostvarivanju materijalne dobiti njenih članova, već u očuvanju vladajućeg poretka i time njihove neprikosnovene vlasti. Nije više egoizam, koji teži ličnom bogaćenju, već je dominirajući upravljački položaj i svest o superiornosti koji iz njega proističe osnov sticanja klasne (samo)svesti. Hijerarhijsko ustrojstvo poretka koji ima tehnokratski karakter dovodi do toga da se neprestano reprodukuje "elita" onih koji su "najinteligentniji" i koji su, samim tim, predodređeni da budu "vođe". Kriterijum po kome se određuje legitimnost vlasti zadat je samom prirodom vladajućeg poretka. Oni koji vladaju predodređeni su da vladaju samim tim što su na vlasti. Kritika vladajuće "elite" je isključena, budući da se opstanak poretka zasniva na njenoj neprikosnovenoj "inteligenciji". Vladajući tehnokratski mehanizam je, zapravo, samo oblik u kome se pojavljuje kvazi-religiozno ustrojstvo vladajućeg poretka, a "superiorna inteligencija elite" samo maska iza koje se krije fanatična autoritarna svest.

U nastojanju da ovlada čovekom *Zeitgeist* ne može da se osloni na njegov strah od prirodnih sila. U modernom dobu nauka predstavlja "pobedu" čoveka nad prirodnim silama - osnovnim izvorom antičke misterije i obogotvorenja prirode (života). *Zeitgeist* nastoji da liši čoveka te baštine dobro uviđajući da oslobađanje čoveka od robovanja prirodi stvara mogućnost za njegovo oslobađanje od robovanja otuđenim centrima društvene moći. *Zeitgeist* se obračunava s demistifikujućom moći nauke da bi je (zlo)upotrebio da mistifikuje vladajući duh novog poretka. Nauka postaje sredstvo za proizvođenje savremene tehnokratske misterije, između ostalog u vidu "Projekat Venera" ("Venus Project"), sa kojom treba obogotvoriti vladajuće principe tehničke civilizacije i izazvati strahopoštovanje prema njima. Umesto antičkog jedinstva života i misterije, uspostavljena je politička manipulacija tehnokratske "elite" koja

pokušava, korišćenjem nauke, da prekrije "misterioznim" velom primitivnu (ovozemaljsku) moć i da prodre u podsvest ljudi. *Zeitgeist* ideologija postaje sredstvo za mistifikovanje sveta u kome su stvaralačke moći čoveka pobedile mistične "nadjudske sile". Sprečavanje da čovek razvijajući proizvodne snage i svoje stvaralačke moći menja društvene odnose i svoj (potčinjeni) položaj u društvu, odnosno, da stekne samosvest kao stvaralac društvenih dobara i sposobnost da upravlja društvenim procesima, jedan je od najvažnijih ciljeva *Zeitgeista*. Zbog toga njegovi ideolozi sa takvom revnošću nastoje da saseku emancipatorske (istorijske) korene čovečanstva i da se obračunaju sa samosvešću čoveka kao univerzalnog stvaralačkog bića slobode. *Zeitgeist* obezvređuje produktivistički aktivizam radnih "masa" i njegove rezultate pretvara u sredstvo za uspostavljanje nove totalitarne vlasti. On je jedan od političkih pokreta koji nastoji da pretvori od čoveka otuđenu stvaralačku moć u oruđe za njegovo porobljavanje. "Pobeda" radnika nad prirodom postaje pobeda tehnokratije nad "radnim masama". Oslobođajuće moći i stvaralačka praksa čoveka postaju anti-slobodarska moć - čovek postaje žrtva razvoja sopstvenih produktivističkih (stvaralačkih) moći. U helenskom svetu čovek je bio "igračka bogova" (Platon); u *Zeitgeist* svetu on postaje igračka tehnokratije.

Totalitarni karakter *Zeitgeist* budućeg društva zasnovan je na tome, da je opstanak zajednice uslovljen efikasnim funkcionisanjem tehničkog sistema koji, putem centralnog kompjutera koji ima ulogu "mozga", drži sve pod svojom kontrolom. Poremećaj u radu bilo kog segmenta dovodi u pitanje funkcionisanje celog sistema. Totalitarni karakter sistema upravljanja uslovljen je totalitarnim karakterom tehničkog mehanizma putem koga se obezbeđuje funkcionisanje i opstanak zajednice. To je ono što čini da sama "inteligencija", kao vrhunska veština upravljanja tehnikom, postane od ljudi otuđena i nad ljudima vladajuća moć. Vladajuća "elita" nema humani status, već je nosilac "inteligencije" koja upravlja mehanizmom sa kojim se obezbeđuje opstanak zajednice i kao takva ima status sličan onome koji je imala sveštenička kasta u antičkim civilizacijama. Budući da se sve proizvodi (uključujući i hranu) i da ima veštački karakter, besprekorno funkcionisanje sistema ima prvorazredni egzistencijalni značaj za zajednicu. Međuljudski odnosi kao i svest ljudi uslovljeni su totalitarnim karakterom načina obezbeđivanja egzistencije i na njemu zasnovanim upravljačkim mehanizmom. Kritičko mišljenje ne dovodi samo u pitanje autoritarnu strukturu vlasti, već i funkcionisanje mehanizma sa kojim se obezbeđuje opstanak društva. Sloboda mišljenja i izražavanja ima antiegzistencijalni karakter.

Projekat budućnosti za koji se zalaže *Zeitgest* ne teži da stvori poredak koji će biti superioran kapitalizmu u humanističkom, već u egzistencijalnom smislu. On je odgovor na sve dramatičniju egzistencijalnu ugroženost čovečanstva i kao takav pokušaj stvaranja "racionalne alternative" destruktivnom kapitalističkom iracionalizmu. Problem je u tome, što to nije odgovor

koji se zasniva na humanističkom nasleđu čovečanstva, kao i na emancipatorskim potencijalima ljudi i životvornim potencijalima prirode, već na nauci i tehnici koje su dehumanizovane i koje su postale od čoveka otuđene i nad čovekom vladajuće moći. *Zeitgeist* ne nastoji da vrati ljudima njihove stvaralačke moći, već da ih iskoristi za stvaranje novog totalitarnog poretka u kome će tehnika, u vidu tehnokratske "elite", imati neprikosnovenu vlast nad ljudima. Upravljanje tehničkim procesima koji imaju totalitarni karakter pojavljuje se u obliku uspostavljanja totalitarne vlasti nad ljudima. Onaj ko u svojim rukama drži procese koji obezbeđuju egzistenciju zajednice po prirodi stvari postaje gospodar nad ljudima. *Zeitgeist* sledi ekspanzionistički duh monopolističkog kapitalizma koji omogućava novoj "gospodarskoj rasi" da uspostavi monopol nad naukom i tehnikom i globalizuje svoju moć. Ovladavanje zakonima prirode postaje sredstvo za potpuno potčinjavanje čoveka samovolji tehnokratije i za zaustavljanje istorije.

Zeitgeist je kvazi-religija koja odbacuje kulturno nasleđe čovečanstva. Naučno „prosvetljenje“, na kome insistira *Zeitgeist*, ne zasniva se na emancipatorskom nasleđu nacionalnih kultura i građanskog društva, pogotovu ne na istorijskoj borbi radnika za pravedno društvo. Što se tiče obračuna *Zeitgeista* s religijom, to nije obračun s iluzornim svetovima i iluzornom svešću, već obračun s čovekom kao duhovnim bićem. Obračun s idejom transcendencije, koja u sebi nosi integrišuću ideju čovečanstva i ideju jednakosti, postaje jedan od načina na koji se uništava humanistička mašta. *Zeitgeist* ne pravi razliku između emancipovane religiozne svesti i religije koju nameću religiozne institucije koja je samo maska koja služi da se obogotvori privatna svojina i klasni poredak koji se zasniva na eksploataciji radnika. Religiozna svest jedan je od najvažnijih istorijskih oblika razvoja čoveka kao duhovnog bića. Bez helenske duhovnosti, koja ima *par excellence* religioznu prirodu, ne može se zamisliti moderna civilizacija. Isto je sa hrišćanstvom i srednjovekovnom civilizacijom, kao i sa renesansom. Sve se to nalazi u duhovnom „genetskom kodu“ čovečanstva bez čega budućnost nije moguća. I ovde se pokazuje da *Zeitgeist* ne pravi razliku između odbacivanja i prevazilaženja prošlosti i da nema poštovanje prema emancipatorskom nasleđu čovečanstva, a to pre svega znači prema čoveku kao istorijskom biću.

Ukoliko se stvari sagledavaju u političkoj i istorijskoj ravni, *Zeitgeist* pokret je, zapravo, oblik u kome tehnokratija stiče političku samosvest i postaje nova klasa – koja nastoji da izađe iz senke kapitalista i preuzme vlast. Ona odbacuju privatnu svojinu i novac, osnovne poluge vlasti kapitalista, jer kao tehnička „elita“, koja u svojim rukama ima tehnička sredstva sa kojima upravlja društvom, ima *de facto* neprikosnovenu vlast nad ljudima. Ono što radi „Vođa“ sa svojim „saradnicima“ je uobličavanje klasne samosvesti tehnokratije kao upravljačke klase. Marksovim rečima kazano, radi se o postajanju tehnokratije od klase po sebi – klasom za sebe.

Nauka, lišena vrednosnog rasuđivanja, je nova religija nove klase. Neprikosновенost „objektivnog“ naučnog znanja zamenjuje neprikosновенost „boga“. U središtu „grada budućnosti“ ne nalazi se univerzitet, pozorište, muzej, crkva, galerija, ili biblioteka, već na tehnički način proizvedeno božanstvo: svemoćni kompjuter. On postaje „Idol“ iza koga se kriju samoproklamovani vladari iz senke koji određuju sudbinu ljudi, a da ne snose bilo kakvu odgovornost za svoje postupke. Ono što *Zeitgeistu* daje takav značaj je to što je tehnika postala noseća snaga društvenog razvoja i najvažnije sredstvo za obezbeđivanje vlasti nad radnim slojevima. *Zeitgeist* se, kao i drugi slični politički pokreti, služi humanističom retorikom, ali je on čedo kapitalizma i hrani se krvavim mlekom koje šiklja iz čeličnih kapitalističkih slavina.

Kao što priroda kritikovanog uslovljava prirodu njegove kritike, tako priroda vladajućeg poretka uslovljava prirodu borbe protiv njega. Da ljudi ne bi shvatili pravu prirodu kapitalizma i razvili odgovarajuću strategiju borbe protiv njega, *Zeitgeist* svodi kapitalizam na one njegove osobenosti koje ne ukazuju na nužnost radikalne političke borbe potlačenih radnih slojeva i građana protiv kapitalizma. U tom kontekstu, propagandisti *Zeitgeista* prikrivaju da je njihova analiza i kritika kapitalizma zasnovana na političkom projektu koji odbacuje borbu potlačenih radnih slojeva za slobodu. Pod prividom „naučnog objektivizma“ uklanja se politička analiza kapitalizma koja ukazuje na to da se radi o klasnom društvu koje se zasniva na vlasti kapitalista nad radnicima koja se obezbeđuje putem policije, vojske, tajnih službi (samo ih u SAD ima skoro 3200 (!) i zapošljavaju gotovo 850 000 ljudi), para-militarističkih, kriminalnih i mafijaških grupa, javnih medija, industrije zabave, crkve... Obračun *Zeitgeista* s istorijom zapravo je obračun s istorijskom borbom radnih slojeva protiv klasnog poretka i kolonijalizma. Vođama *Zeitgeista* ne pada na pamet da se obračunaju s Američkom i Francuskom revolucijom, jer je putem njih građanska klasa došla na vlast, ali se bespoštedno obračunavaju s Ruskom i Kineskom revolucijom – jer su u njima radnici i seljaci zbacili sa vlasti kapitaliste i oslobodili se kolonijalnog jarma. Radničke i anti-kolonijalne revolucije svedene su na „zločin“. Isto tako, vođama *Zeitgeista* ne pada na pamet da progovore o monstruoznim zločinima kapitalista i njihovih kolonijalnih falangi jer u svetlu tih zločina seljačke, radničke i anti-kolonijalne revolucije dobijaju pravu, emancipatorsku i egzistencijalnu dimenziju. Oni ne pominju monstruoznu kampanju istrebljenja desetina miliona severnoameričkih starosedelaca od strane američkih kapitalista; bestijalna ubistva i smrt od iscrpljenosti na desetina miliona Afrikanaca koji su kao robovi radili na plantažama američkih zemljoposjednika; o desetinama miliona dece koja su, u vreme industrijske revolucije, umrla u rudnicima i fabrikama u kojima su radila i po 14 sati dnevno; o desetinama miliona radnika i seljaka koji su izginuli u Prvom i Drugom svetskom ratu koje su pokrenuli evropski, američki i japanski kapitalisti; o stravičnim zločinima evropskih kapitalista u Kini, Indiji,

Africi, u Centralnoj i Južnoj Americi i na Bliskom Istoku u kojima je ubijeno preko 200 miliona ljudi, uključujući i milione dece; o desetinama zločinačkih „humanitarnih intervencija“ koje su posle Drugog svetskog rata pokrenuli američki kapitalisti da bi oteli tuđe teritorije i omogućili razvoj vojno-industrijskog kompleksa koji je kičma „novog svetskog poretka“ i najveća opasnost za opstanak čovečanstva; o tome da zahvaljujući ekonomskom fašizmu najmoćnijih kapitalističkih država u svetu svaki dan umre od gladi preko 30 000 dece; o „potrošačkom društvu“, sa kojim kapitalizam nastoji da „reši“ problem hiperprodukcije i obezbedi dalji razvoj, koje je proizvelo takvo pustošenja Zemlje i takve klimatske promene da je doveden u pitanje opstanak čovečanstva... Istovremeno, ideolozi *Zeitgeista* prikrivaju destruktivne potencijale kapitalističkog načina razvoja proizvodnih snaga i fašističke potencijale kapitalističke „demokratije“ i u tom kontekstu monstruozne planove najmoćnijih kapitalističkih grupacija Zapada da pobiju, putem tehničkih i bioloških sredstava, preko 6 milijardi „prekobrojnih“. Oni ne govore o pravoj prirodi kapitalizma, jer bi se u odnosu prema tendenciji razvoja kapitalizma kao totalitarnog poretka destrukcije pokazala prava priroda i politički domašaji *Zeitgeist* pokreta, a to znači da je on samo jedna od stranputica u borbi protiv kapitalizma i kao takav sredstvo sa kojim se kupuje vreme kapitalizmu i na taj način doprinosi uništenju čovečanstva i života na Zemlji.

Nasuprot Sen-Simonu (Henri de Saint-Simon), Furijeu (Fourier Charles) i Marksu (Karl Marx), koji u sukobima između društvenih grupa (klasa) vide motor društvenog progressa, ideolozi *Zeitgeista* smatraju, poput Konta i Spensera (Herbert Spencer), da politički sukobi ugrožavaju razvoj društva – koje treba da bude organska celina koja skladno funkcioniše. Politički pluralizam uklonjen je iz *Zeitgeist* projekta budućnosti. *Zeitgeist* se zasniva na „činjenici“, na kojoj insistiraju ideolozi kapitalizma i koja se nalazi u osnovi Kontove društvene teorije, da je istorija klasnih borbi okončana. Boreći se za uspostavljanje poretka koji se zasniva na neprikosnovenosti vlasti tehnokratije, *Zeitgeist* u borbi potlačenih za slobodu vidi najgori oblik društvene patologije. Sloboda i progres ne samo da su nespojivi, već su suprotstavljeni. Iz nasleđa čovečanstva izbačeno je sve ono što može da doprinese razvoju svesti potlačenih radnih "masa" da su oni stvaraoci društvenih dobara i nosioci društvenog napretka. Otuda *Zeitgeist* ukida vrednosne kriterijume i vrednosne sudove. Ideali Francuske građanske revolucije (*Liberté, Egalité, Fraternité*), na kojima se zasniva moderni humanizam, ne postoje u *Zeitgeist* projektu budućnosti. Krajnji politički cilj *Zeitgeist* doktrine i prakse je uklanjanje emancipatorskog nasleđa čovečanstva koje pruža mogućnost za stvaranje novog sveta, i potpuno i nepovratno utapanje čoveka u vladajući poredak. "Pomirenje" (Kont) obespravljenih sa uspostavljenim poretkom neslobode i nejednakosti predstavlja *conditio sine qua non* "novog početka" u razvoju društva za koji se *Zeitgeist* zalaže. Svet kao prostor na kome je uspostavljena neprikosnovenost i večna

dominacija tehnokratske "elite" nad radnicima - to je krajnji cilj *Zeitgeist* progresa. On predstavlja kraj evolucije društva koja se zasniva na sukobu: "pomirenje" i "usavršavanje" postaju osnov društvenog života. Princip konkurencije ukinut je principom totalitarne tehnokratske dominacije.

Zeitgeist je blizak Kontovoj ideji reda koji postoji u društvu kada postoji stabilnost vladajućih principa i kada svi članovi društva imaju isto mišljenje. Po Kontu, takvo stanje postojalo je u feudalnom dobu tamo gde je vladalo katoličanstvo. Sledeći katoličke kontrarevolucionarne mislioce Bonala (Louis de Bonald) i Mestra (Joseph-Marie de Maistre), Kont se obračunava s protestantizmom kao "negativnom ideologijom" (Mestr) koja samo stvara intelektualnu anarhiju. Razvojem nauke o društvu, kao njegove duhovne okosnice, ljudi će opet misliti na istovetan način čime će biti obezbeđena stabilnost društva. Kont je došao do ideje koja je postala temeljni politički princip *Zeitgeista*: treba stvoriti novu (sajentističku) religiju i novo sveštenstvo koje će, poput katoličke crkve u srednjem veku, da ujedini društvo. Postizanje jednomylja koje je zasnovano na neprikosnovenom "objektivnom" naučnom znanju osnov je kako Kontove, tako i *Zeitgeist* političke koncepcije. U suštini, *Zeitgeist* ukida pravo ljudima da imaju svoje mišljenje, kao i sposobnost da kao razumna bića (neminovne) sukobe razreše na razumni način u skladu sa interesima zajednice. Ukidajući ljudima sposobnost da kao razumna bića uredi međusobne odnose, kao i njihov odnos prema prirodi i budućnosti, *Zeitgeist* ukida najvažnije potencijale ljudskog društva koji čine suvišnom vladavinu tehnokratske „elite“. Težeći da uspostavi tehnokratski totalitarizam *Zeitgeist*, zapravo, nastoji da uništi političko biće čoveka koje je njegovo emancipovano društveno biće. *Zeitgeist* doktrina predstavlja obračun s Aristotelovom tezom da je čovek *zoon politikon* koja je *alfa* i *omega* političkog konstituisanja modernog društva. *Zeitgeist* ukida državu kao političku zajednicu građana i društvo kao zajednicu slobodnih i umnih ljudi. Nema Rusoovog "društvenog ugovora", po kome je društvo rezultat međusobnog dogovora ljudi, ni Kontove društvenosti koja „rezultira spontano iz same ljudske prirode“. U suštini, *Zeitgeist* ukida građanina kao konstitutivnog činioca društva kao političke zajednice i na taj način ukida građansko društvo.

Budući da se obračunava s istorijom, *Zeitgeist* ukida ideju progresa koja je stvorena u novom veku i koja insistira na povezanosti naučnog razvoja sa ostvarivanjem „prirodnih prava“ čoveka, društvenom pravdom i ukupnim društvenim razvojem (Turgo/Jacques Turgot/, Kondorse/Nicolas de Condorcet). Isto tako, *Zeitgeist* odbacuje Kontovu istorijsku koncepciju i time "teološku" i "metafizičku" fazu u razvoju čovečanstva. Za *Zeitgeist* prošlost čovečanstva nalazi se u istoj vremenskoj ravni, što znači da je težnja ka iskoraku iz postojećeg sveta besmislena. *Zeitgeist* ideologija obračunava se s idejom progresa koja podrazumeva ne samo

kvantitativne pomake, već kvalitativne skokove u razvoju društva i stvaranje *novuma*. Ovdje treba ukazati na Vindelbandovo (Vilhelm Vindelband) upozorenje da sam preobražaj društva ne mora da znači i napredak i da treba praviti razliku između „višeg“ i „vrednijeg“ društvenog poretka. *Zeitgeist* nije mnogo odmakao od starorimskog *progressusa* koji se sastoji u napredovanju bez *novuma*. Mogući su samo (beskrajni) kvantitativni pomaci, napredovanje u zadatoj prostornoj i vremenskoj dimenziji - napredovanje bez napretka. "Novo" je to što se napredovanje svodi na konačno ukidanje svake mogućnosti za iskorak iz tehničkog sveta.

Zeitgeist koncepcija progresa ima instrumentalni karakter i zasniva se na razvoju nauke i tehnike koje postaju ekskluzivno sredstvo nove vladajuće klase za uspostavljanje totalitarne vlasti: čovek postaje rob sopstvene produktivističke (stvaralačke) prakse. *Zeitgeist* progres temelji se na pozitivističkom naučnom umu koji polazi od maksime *savoir pour prévoir, prévoir pour agir*, što znači da je planiranje budućnosti, kao neprikosnovena privilegija vladajuće "elite", *alfa* i *omega* *Zeitgeist* teorije progresa. Instrumentalni karakter *Zeitgeist* doktrine proističe iz njegove težnje za racionalnim planiranjem budućnosti koje podrazumeva predviđanje prepreka koje mogu da ugroze uspostavljeni "progres", kao i sredstava za njihovo efikasno uklanjanje. *Zeitgeist* je svojevrsni servis tehokratije za "planiranje budućnosti". Njegova antidemokratska priroda ukazuje na pravu (antidemokratsku) prirodu kapitalizma. Dok Kont insistira na "razvitku" i "usavršavanju" društva, kod *Zeitgeista* dominira ideja o „novom početku“ koja se zasniva na kultu „Vođe“ i naučnoj praksi tehokratske "elite". Stvaranje novog sveta ne podrazumeva ostvarivanje određenog vrednosnog ideala, već potpunu integraciju čoveka u novi poredak. Umesto za promenu društvenih odnosa, kao i za razvoj proizvodnih snaga i stvaralačkih moći čoveka, *Zeitgeist* se zalaže za stvaranje nove "gospodarske elite" koja će uspeti da se efikasno obračuna s emancipatorskim tekovinama čovečanstva i slobodarskim pokretima. *Zeitgeist* je blizak Spenseru: "usavršavanje" se zasniva na izumiranju neprikladnih i preživljavanju prikladnih funkcija društvenog organizma. Ni *Zeitgeist* ne nastoji da konzervira svet, već da ga "usavrši" uklanjanjem svega onoga što može da ugrozi poredak na kome se on zasniva. On nastoji da se obračuna s emancipatorskim tekovinama čovečanstva, i u tom smislu njegova teorija je poziv tehokratiji da krene u krstaški pohod protiv svega što vodi ka iskoraku iz postojećeg sveta. *Zeitgeist* aktivistička intencija zasniva se na težnji tehokratske elite da preuredi društvo shodno svojim interesima i da kolonizuju planetu. Svet kao tehnički usavršeni koncentracioni logor u kome je uništena svaka nada u bolji svet - to je ideal "savršenog" sveta kome *Zeitgeist* teži. Ništa ne sme da sputava hod progresa, a to znači samovolju vladajuće "elite". U *Zeitgeist* koncepciji su, u liku tehokratije, "ujedinjeni" apsolutizovani voluntarizam i apsolutizovani progresizam. Na tome se, između ostalog, zasniva autoritarno ustrojstvo

Zeitgeista: vođe *Zeitgeista* ne odgovaraju nikome. Oni su samoizabrani čuvari svetog "naučnog duha" koji vlada svetom i na kome se zasniva opstanak i "usavršavanje" čovečanstva. Stvaranje novog sveta podrazumeva uništavanje kritičke svesti i pacifikovanje radnika: javna (politička) sfera je privilegija vladajuće "elite". Borba za "novo društvo" podrazumeva pedagošku reformu koja će omogućiti stvaranje jednoobraznog karaktera ljudi i jednoobraznog pogleda na svet. Krajnji domet te borbe je potpuno uklanjanje kritičko-menjalačke svesti i ideje budućnosti, odnosno, realizovanje ideje "reda" i "progresa" kao uspostavljanja potpune i konačne vlasti tehnokratije nad čovekom (čovečanstvom) i nad planetom (prirodom) - koja je svedena na energetske i sirovinski izvor. *Zeitgeist* nastoji da putem totalitarnog klasnog voluntarizma onemogući da razvoj nauke i tehnike, a to znači razvoj produktivističkih (potencijalno stvaralačkih) moći radnika dovede do toga da se oni pojave na političkoj sceni i na taj način ugroze neprikosnovenu vlast tehnokratske "elite". I *Zeitgeist* nastoji da spreči da čovek putem produktivističke (stvaralačke) prakse stekne svest o sebi kao slobodarskom biću i stvaraoocu (svoje) istorije. "Negativno" polazište *Zeitgeist* doktrine predstavlja istina da je čovek u stanju da stvori svet po svome ljudskom liku.

Ideja progresa za koju se zalaže *Zeitgeist* ima tehnokratsku prirodu i predstavlja obračun s progresom koji podrazumeva realizovanje humanističkih potencijala čoveka i humanističkih ideala čovečanstva koji imaju istorijski karakter. On se zasniva na nastojanju da se realizuju manipulativne mogućnosti tehnike u kontekstu ovladavanja prirodom i uspostavljanja vlasti nad ljudima. Otuda budućnost nije proizvod humanističke, već tehnokratske mašte. *Zeitgeist* ne pronalazi ideal savršenog sveta u prošlosti, već u totalitarnom tehničkom svetu. Ukidajući istoriju, *Zeitgeist* je lišio ideju progresa svrhe i smisla, što znači da ju je iz kulturnog vremena, koje je pravi "prostor povijesti" (Marks), preveo u fizikalno "čisto mehaničko vreme" (Bloch/Ernst Bloch) koje se nalazi s onu stranu istorije. Za razliku od preteča modernog doba koji su nastojali da budu vizionari (Mor/Thomas More/, Kampanela/Tommaso Campanella/, Bekon, Hobs/Thomas Hobbes/, Oven/Robert Owen/, Furije/Charles Fourier), *Zeitgeist* nastoji da uništi viziju budućnosti i vizionarski um. On se obračunava s "fantazijom" kada je reč o ideji budućnosti koja podrazumeva prevazilaženje kapitalističkog sveta, istovremeno kada od "*Projekta Venera*" nastoji da stvori fantastični pojavni oblik principa na kojima se zasniva postojeći svet. Slike „budućeg sveta“ postaju sredstvo za uništavanje vizionarske mašte i potrebe za maštanjem. I *Zeitgeist* "prevazilazi" Lajbnicovu (Gottfried Leibniz) teodiceju: projektovani svet nije "najbolji od svih mogućih svetova", već jedino mogući svet. On je jedina alternativa kapitalizmu i do nje se ne dolazi kritičkim sučeljavanjem sa drugim alternativama, već njenim nametanjem čovečanstvu upotrebom tehničkih sredstava i reklamnih metoda sa kojima se koristi kapitalistička

propagandna mašinerija. Poput Kontove filozofije, i *Zeitgeist* projekat budućnosti najavljuje „kraj utopije“, s tim što se on ne obračunava samo s idejom utopije, već i s mogućnošću da ona bude realizovana. *Zeitgeist* ideologija je sredstvo za sprečavanje da objektivne mogućnosti slobode postanu realne mogućnosti oslobađanja čoveka uništavanjem kritičke svesti i menjalačke (potencijalno revolucionarne) prakse radnika i građanstva. To je ono što čini represivni karakter *Zeitgeista*: što su veće objektivne mogućnosti da čovek iskorači iz represivne u civilizaciju slobode, to je agresivnije nastojanje tehnokratije da uništi njegovo slobodarsko dostojanstvo i vizionarski um. *Zeitgeist* predstavlja jedan od pojavnih oblika vladajućeg principa monopolističkog kapitalizma „Uništi konkurenciju!“ koji ima univerzalni karakter i koji podrazumeva uništenje svih onih političkih ideja i pokreta koji pružaju humanističku alternativu kapitalizmu. Nije slučajno što *Zeitgeist* propagandisti ne govore o slobodarskoj istoriji čovečanstva i o ljudskim zajednicama koje su živele u jedinstvu sa prirodom. Oni ne žele da potstaknu ljude da se bore za slobodu, niti da ukažu na to da ljudi mogu da uspostave racionalni i oplemenjujući odnos prema prirodi, a da ne postanu robovi tehnokratskog poretka na čijem vrhu se nalazi samoproklamovana „elita“ naučnika. *Zeitgeist* je ukinuo subjektivnu (slobodarsku) praksu radnih slojeva da bi apsolutizovao i obogotvorio subjektivnu (tlačiteljsku) praksu tehnokratije.

Za razliku od ideja budućnosti koje su stvorene u vreme nastanka kapitalizma koje se zasnivaju na egzistencijalnom optimizmu, *Zeitgeist* projekat budućnosti je neposredni rezultat sve dramatičnije egzistencijalne krize u koju je kapitalizam doveo čovečanstvo. Istina da je kapitalizam doveo svet na ivicu provalije je to što omogućava da takve nehumane vizije, kao što je to *Zeitgeist* projekat budućnosti, dobiju legitimnost, javnu promociju i popularnost u Zapadnim „demokratijama“. Isto je sa Hokingovim (Stephen Hawking) pozivom na obračun s „tradicionalnim čovečanstvom“, kao i sa njegovom tvrdnjom da čovečanstvo mora da napusti Zemlju u sledećih 200 godina; sa idejom „čoveka-kiborga“, „terminatorima“, „androidima“, holivudskom „kosmičkom epopejom“; sa „argumentom“ da je neophodno pobiti preko 6 milijardi ljudi da bi čovečanstvo opstalo – koji je sve popularniji na Zapadu... *Zeitgeist* je jedan od projekata budućnosti koji ukazuju na istinu da kapitalizam ne može da razreši egzistencijalnu krizu koju stvara polazeći od proklamovanih „demokratskih principa“. Sve bespoštedniji obračun kapitalista s elementarnim ljudskim i građanskim pravima ljudi izraz je egzistencijalne panike koju stvara kapitalizam - koja može da se pretvori u takav politički pokret koji će da uništi kapitalizam. Istovremeno, sve nehumaniji projekti budućnosti ukazuju na fašističke potencijale kapitalizma i na njegove nagomilane destruktivne moći koje u svakom trenutku mogu da se otmu kontroli i unište čovečanstvo.

Zeitgeistova ideja budućnosti oslanja se na onu misao koja u nauci i tehnici vidi sredstvo za ovladavanje prirodnim silama putem kojih čovek postaje "gospodar i posednik prirode" (*maître et possesseur de la nature* – Dekart/René Descartes). Ona predstavlja obračun sa shvatanjem koje u prirodi vidi životni, estetski i istorijski prostor čoveka. U tom kontekstu svet nije životvorna i duhovna celina, već sirovinski i energetska izvor. Dominira primitivna ekonomistička logika koju je nametnuo kapitalizam koji je presekao životvornu sponu između čoveka i prirode koja je, po severnoameričkom poglavici plemena Sijetla (Chief Seattle), „tkačnica života“ čiji je čovek samo organski deo. *Zeitgeist* ukida humanost i prirodnost životnog prostora čoveka i time njegove životvorne, istorijske, vizionarske i estetske potencijale i svodi ga na tehnički način degenerisano životno okruženje. *Zeitgeist* gradovi su veštački prostori koji su zasnovani na principu tehnokratske efikasnosti. Nema stvaralačke spontanosti, neočekivanog, nema otvorenosti životnog prostora prema budućnosti... Svet nije humana, već tehnokratska celina. U gradovima se ne ogleda život čoveka kao vizionarskog, već kao tehničkog bića. *Zeitgeist* gradovi nemaju umetnički, već tehnički oblik. Ne umetničko biće čoveka i stvaralačka spontanost, već dehumanizovani naučni um i tehnokratska efikasnost predstavljaju integrativnu snagu društva. Životni ambijent svodi se na tehnički proizvedeni geto u kome je čovek primoran da živi jer više nema drugog životnog prostora. Insistiranje na tehnokratskom egzistencijalnom principu, koji je samo otelotvorenje kapitalističkog načina života i projekcija kapitalističkog načina života u budućnost, ukida se esencijalni životni princip. *Zeitgeist* projekat budućnosti je reinkarnacija kapitalističkog sveta u tehnički usavršenom obliku. Zbog toga *Zeitgeist* odbacuje ideju o izvornoj društvenosti i o razvoju međuljudskih odnosa kao najvažnijem uslovu za stvaranje humanog društva.

Projekat budućih gradova koji stvaraju *Zeitgeist* projektanti zasniva se na onoj misli koja u ljudskom naselju ne vidi oplemenjeni prirodni prostor i kao takav realizovanje čoveka kao istorijskog, društvenog, kulturnog, slobodarskog, životvornog, estetskog i vizionarskog bića, već na tehnički način uređeni životni prostor. U njima ljudi su lišeni jedinstva sa prirodom i prirodnog načina života, a time svog izvornog prirodnog bića. Grad kao konkretni istorijski prostor je otelotvorenje vladajućeg poretka i vladajućeg načina života u neposrednom materijalnom smislu. On je od prirode oteti i degenerisani prostor i kao takav je nasilje nad prirodom. U njemu je koncentrisana moć vladajućeg poretka u fizičkom, duhovnom i funkcionalnom smislu. Istovremeno, grad je klasna tvorevina i oblik klasne dominacije. Način života, priroda i struktura međuljudskih odnosa – sve je uslovljeno prirodom vladajućeg poretka i mehanizmima njegovog funkcionisanja. U obliku „građanina“ čovek postaje telesni, duhovni i funkcionalni pripadnik vladajućeg poretka. Emancipacija čoveka od „građanina“ podrazumeva ukidanje grada kao od

prirode otuđenog prostora i stvaranje takvih ljudskih naselja u kojima će se realizovati čovek kao emancipovano prirodno biće. Arhitektura treba da se zasniva na principu oplemenjene, a ne tehnizovane prirodne sredine. Umesto humanizovanog tehničkog prostora, svet treba da postane oplemenjeni prirodni prostor. Zapravo, svet treba da postane globalno selo u kome će čovek živeti u neposrednom jedinstvu sa prirodom. Istovremeno, životni prostor treba da bude otvoren prema budućnosti, a ne da bude zadat manipulativnim moćima tehnike. Stvaralačke sposobnosti čoveka kao slobodarskog bića i životvorni potencijali prirode predstavljaju osnov na kome treba da se stvara životna sredina i razvija život čoveka. Umesto tehničkog projekta, životna sredina treba da postane umetničko delo.

Zeitgeist ne ukida samo istoriju, već i evoluciju živih bića. On stvara „novi početak“ živog sveta i čoveka koji se zasniva na naučnim idejama i tehničkim pronalascima. Na tome se temelji i proizvodnja hrane. On stvara tehničke vrtove u kojima će se uzgajati naučno proizvedene (veštačke) biljke na naučno proizvedenom (veštačkom) zemljištu. U biološki zdravom zemljištu u jednom kubnom metru nalazi se preko 270 životinjskih vrsta. Svaka od tih vrsta stvara svoj mikro svet i svi ti svetovi zajedno čine kvalitet zemljišta koji se zasniva na evoluciji živog sveta koja se odvija duže od 3,5 milijardi godina. Isto je sa biljnim vrstama koje *Zeitgeist* lišava prirodnog ambijenta i izvorne prirodnosti i stvara njihove surogate na industrijski način i uz kompjutersku regulaciju. Nema slobodnog prirodnog ambijenta, nema multikulturalnosti i time saživota biljnih vrsta, nema obnavljanje bogatstva prirodnih oblika, nema insekata (pčela, pre svega), ptica i na stotine životinjskih vrsta, što znači da nema ni saživota biljnih i životinjskih vrsta na čemu se zasniva životvorna celovitost prirode. *Zeitgeist* ne teži oprirođenju živog sveta i obnavljanju životvorne snage prirode. Otuda nema reči o istorijskom karakteru borbe za očuvanje i humanizovanje prirode i u tom kontekstu o Holbahu (Paul-Henri Holbach), Helvecijusu (Claude Helvétius), Rusou (Jean-Jacques Rousseau), Geteu (Johann Goethe), Šileru (Friedrich Schiller), Furijeu (Charles Fourier), Fojerbahu (Ludwig Feuerbach), kao i Marksu i njegovom principu „humanizam-naturalizam“ i tezi da je priroda „anorgansko telo“ čoveka. Polazište *Zeitgeist* projekta budućnosti je ekološka pustoš koju proizvodi kapitalistički „progres“.

Zeitgeist antropološki model ukazuje na to kako egzistencijalni redukcionizam, koji je uslovljen razvojem kapitalizma kao totalitarnog poretka destrukcije, uslovljava antropološki (kao i svaki drugi) redukcionizam. *Zeitgeist* projekat budućnosti pojavljuje se u obliku jednodimenzionalnog sveta koji je lišen istoričnosti i koji je omeđan tehničkim granicama u okviru kojih nema mesta za prirodnost i ljudskost. Dehumanizovani i denaturalizovani svet proizvodi dehumanizovanog i denaturalizovanog čoveka. Radi se o „jednodimenzionalnom

čoveku“ (Markuze/Herbert Marcuse) čija je jednodimenzionalnost uslovljena tehničkim svetom koji svodi društvo na mehanizovani mravinjak. *Zeitgeist* ideologija zasniva se na osakaćenju ideji čovekobivstva. Ona je jedno od krivih ogledala koja stvara kapitalizam u kojima čovek može da vidi samo svoj degenerisani lik. Po *Zeitgeistu*, nije kapitalizam taj koji uzrokuje propadanje sveta, već je to zlo koje se nalazi u čoveku i koje se pojavljuje u obliku klasne, nacionalne i religiozne svesti. Putem „objektivnog“ naučnog uma treba isterati demone iz glava ljudi i na taj način onemogućiti sukobe koji dovode u pitanje opstanak čovečanstva. Radi se o svojevrsnom sajentističkom egzorcizmu putem koga se stvara apstraktni čovek koji je lišen kulturne i slobodarske samosvesti i kao takav je sirovi materijal od koga treba napraviti „novog čoveka“ koji odgovara tehnokratskom projektu budućnosti koji *Zeitgeist* nastoji da realizuje.

Antropološka projekat *Zaitgeista* može se najjasnije sagledati u odnosu prema humanističkim idejama čovekobivstva koje su stvorene u istoriji. Ideal čoveka koji je živio u jedinstvu sa prirodom, antički *kalokagathos*, hrišćanski kontemplativni čovek, renesansni *l'uomo universale*, Rusoov Emil, Ničeov (Friedrich Nietzsche) „sintetički“ čovek, Marksov čovek kao univerzalno stvaralačko biće slobode - sve su to ideje čovekobivstva koje imaju emancipatorsku prirodu i koje su kao takve superiorne u odnosu prema ideji čoveka koju nudi *Zeitgeist*. Antropološki projekat *Zeitgeista* po svojim anti-humanim potencijalima blizak je nacističkom projektu „natčoveka“ (*Übermensch*). Poput Hitlera, ideolozi *Zeitgeista* odbacuju slobodarsko i kulturno nasleđe čovečanstva i nastoje da stvore „novog čoveka“ po naučnim kriterijumima i na tehnički način, što znači čoveka koji odgovara prirodi tehničkog sveta. Za razliku od nacističkog „natčoveka“, čija samosvest je ukorenjena u mitološkoj prošlosti germanske rase (mit o Sigfridu /Siegfried/ i Nibelunzima/Nibelungen), „novom čoveku“ *Zeitgeista* obrisana je kako istorijska, tako i mitološka svest. Ako se koristimo istorijskim analogijama, *Zeitgeistov* „novi čovek“ najbliži je Kontovom „pozitivnom čoveku“, s tim što kod njega dominira pozitivna naučna svest, dok se kod *Zeitgeista* radi o genetski izobličenom čoveku. *Zeitgeist* stvara „novog čoveka“ na isti način na koji naučnici stvaraju hibride kukuruza. Stvaranje surogat-čoveka odgovara osnovnoj intenciji savremenog kapitalizma da uništi „tradicionalno čovečanstvo“ i stvori „novog čoveka“ (kiborga) koji će odgovarati tehničkom svetu u kome se sve proizvodi u laboratorijama. Treba imati u vidu da je *Zeitgeist* pokret izrastao na američkom tlu gde je jedini (starosedelački) narod koji je imao istoriju i koji je živio u jedinstvu sa prirodom uništen; u svetu u kome ništa nema trajnu vrednost; u svetu u kome sve može da se „proizvede“ i unovči – uključujući i čoveka.

Zeitgeist projekat sam po sebi je tehnokratska maštarija, ali je najvažnije kakav konkretni društveni (politički) efekat proizvodi. *Zeitgeist* se obraća usamljenim mladim ljudima koji su izgubljeni u destruktivnom kapitalističkom ništavilu i koji su lišeni istorijske samosvesti i

društvenog bića. On ne nastoji da probudi u njima ljudskost i da ih pokrene da se bore protiv kapitalizma a za humani svet, već nastoji da instrumentalizuje njihovu osakaćenost. *Zeitgeist* nudi mladima, koji su žrtve kapitalizma, na tehnički način degenerisanu sliku budućnosti koja je samo jedan od ideoloških oblika u kome se pojavljuje kapitalistički svet. Radi se, zapravo, o tehnokratskoj iluziji koja je proistekla iz kapitalističke propagandne sfere. Vlasnici *Zeitgeist* pokreta imaju novac i organizaciju i koriste Internet kao sredstvo da nametnu mladima svoju „viziju budućnosti“ koristeći se mehanizmima manipulacije na kojima se zasniva reklamna industrija. „Vizija budućnosti“ postaje roba na kapitalističkom tržištu iluzija koja se pojavljuje u spektakularnom pakovanju. *Zeitgeist* uklanja realni i stvara u glavama ljudi virtuelni svet koji uništava humanističku i proizvodi tehnokratsku maštu. Kao što se, putem kapitalističke propagandne mašinerije, potreba ljudi za bistrom planinskom vodom pretvara u „potrebu“ za bljutavom „koka-kolom“, tako se njihova žudnja za humanim svetom pretvara u „žudnju“ za dehumanizovanim i denaturalizovanim svetom. Tehnokratska vizija sveta postaje savremena iluzija koja je bliska mladima koji su prikovani za kompjuterske ekrane i kojima je uništeno društveno, a to znači političko biće. Oni žive u virtuelnom svetu i njihova svest i mašta samo su refleksija onoga što im se preko kompjuterskih ekrana svakodnevno „nudi“. Njihov mentalni aktivizam svodi se na primanje i slanje *e-mail* poruka i na kreiranje kompjuterskog dvojnika koji će ih predstavljati u virtuelnom *facebook* svetu. *Zeitgeist* se obraća „kompjuterskoj generaciji“, što znači na tehnički način degenerisanim mladim ljudima kojima kulturno i slobodarsko nasleđe čovečanstva ništa ne znači. Što je najgore, oni personalizuju svoj odnos prema kompjuteru i on postaje sve ono što im nedostaje: prijatelj, devojka, brat... Zato su mnogi zbunjeni kritikom *Zeitgeist* doktrine. Ona je mamac za atomizovane ljude koji stvara privid društvenosti i angažovanosti. *Zeitgeist* im pruža mogućnost da budu „kritični“, a da mogu da nastave da žive u „svome“ svetu. To je alibi za one koji nemaju snage da izađu iz svojih rupa i pojave se, zajedno sa drugim mladim ljudima, na svetlosti dana. „Vođa“ je veza između virtuelnog sveta, koji se nalazi na kompjuterskim ekranima, i realnog sveta u kome mladi treba da se angažuju. Njihovo „angažovanje“ svodi se, zapravo, na čekanje da im „Mesija“ pošalje poruku preko Interneta i onda će oni „promeniti svet“. To nisu ljudi koji žive i deluju kao društvena bića, već usamljenici koji „reaguju na dugme“ i koje će pokrenuti signal onoga ko poseduje upravljač. „Fanovi“ *Zeitgeista* svedeni su na teledirigovane pacove. Uništavajući istorijsku i društvenu samosvest ljudi kapitalizam stvara od njih idiote koji su spremni da se oslone na mistifikovanu moć tehnike i da prihvate gubitak osnovnih ljudskih i građanskih prava jer im ona, u njihovom usamljeničkom beznađu, ništa ne znače. Šta znači sokolu pravo da leti nebeskim plavetnilom kada su mu odsečena krila i kada je, zatvoren u kavezu, osuđen na smrt?

Zeitgeistova slika budućeg sveta je, zapravo, obračun s humanističkim potencijalima čoveka i s humanističkom maštom. To nije svet slobodnih ljudi, već tehnički usavršeni koncentracioni logor u kome životare na tehnički način degenerisani ljudi. *Zeitgeist* projekat budućnosti predstavlja jedan od oblika u kome se pojavljuje ideja o kraju istorije. Mi danas možemo samo da pretpostavimo kako će živeti, misliti i maštati ljudi koji su uspeli da se oslobode okova kapitalizma i stvore humani svet. Svi smo mi žrtve kapitalizma i nosimo njegov žig. Naša vizija budućnosti nije vizija slobodnih ljudi, već vizija koja se stvara na osnovu i u odnosu prema kapitalizmu, što znači da je uslovljena kapitalističkom civilizacijom. Borba za budućnost ne može da se zasniva na crtanju planova sa kojima se zadaje način života budućim generacijama, već na borbi za oslobađanje čovečanstva od kapitalističke (tehničke) tiranije. Mladi treba da steknu sposobnost da preuzmu upravljanje ukupnim procesom društvene reprodukcije. Osnovna pretpostavka za to je da napuste svoje usamljeničke jazbine i da se organizuju i bore u realnom svetu. Borbena društvenost, sa kojom će biti ukinuti svi oblici posredovanja između čoveka i (njegovog) sveta, predstavlja jedinu istinsku snagu koja može da spreči uništenje života na Zemlji i stvori humani svet.

x   x   x